

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

У статті розглядається післядипломна педагогічна освіта як одна з найважливіших ланок системи безперервної освіти. Особливу увагу приділено питанню її реформування та модернізації, впровадженню дистанційної форми навчання у систему підвищення кваліфікації педагогів.

Ключові слова: *післядипломна педагогічна освіта, модернізація післядипломної педагогічної освіти, дистанційне навчання, система дистанційної освіти.*

В статье рассматривается система последипломного педагогического образования как одна из важнейших составляющих системы непрерывного образования. Особенное внимание уделяется вопросам её реформирования и модернизации, внедрению дистанционной формы обучения в систему повышения квалификации педагогов.

Ключевые слова: *последипломное педагогическое образование, модернизация последипломного педагогического образования, дистанционное обучение, система дистанционного образования.*

In article are considered the postgraduate pedagogical education like one of the most important part of continuous education system. Special attention are given to its reforming and modernization, implementation of distance education in teachers professional development system.

Key words: *postgraduate pedagogical education, modernization of the postgraduate pedagogical education, distance learning, distance education system.*

Ще донедавна функція післядипломної педагогічної освіти в основному зводилася до підвищення кваліфікації, пріоритет віддавався базовій вищій освіті. Така система освіти функціонально задовольняла суспільство на попередніх етапах розвитку, оскільки забезпечувала підвищення кваліфікаційного рівня педагогічних кадрів [13]. Епоха інноваційного суспільного розвитку висуває специфічні вимоги до вчителя, його підготовки, професійної діяльності і розвитку [10]. В умовах, коли зміни у всіх сферах життєдіяльності людини швидко трансформуються та взаємопроникають, через надлишковість та швидке оновлення інформації, процеси глобалізації, що охопили суспільство, неефективно та безперспективно зводити освіту вчителів лише до підвищення кваліфікаційного рівня. Саме неперервність освіти педагогів, а не просто підвищення кваліфікації, є необхідною в сучасних умовах, оскільки при поглибленні професійної спеціалізації все важливішого

значення набуває не лише розширення кваліфікаційних знань, а й загального кругозору, що запобігає професійній однобокості, залежності і обмеженості [11].

Реформування післядипломної педагогічної освіти України – необхідність, що продиктована сучасними темпами розвитку світового суспільства. Зміни в соціальній, економічній, політичній сферах буття, з одного боку – процеси глобалізації, активне залучення України до світового освітнього простору, з іншого – процеси націоналізації, побудова власного шляху розвитку, вимагають ґрунтовних структурних змін системи освіти. Відчутні відмінності між рівнем професійної підготовки і рівнем готовності педагогічних кадрів виконувати свої функції, між об’ємом завдань, які вирішують працівники освіти, і рівнем їхньої компетентності потребують постійного приведення кваліфікації педагогів до рівня розвитку сучасної науки, економіки, виробництва, культури. Окрім того, зміни в роботі освітніх установ неможливі без постійного якісного підвищення кваліфікації їхніх працівників, адміністрації [4]. Тобто необхідність процесу реформування післядипломної педагогічної освіти (ППО) не викликає сумнівів і наразі є однією з **найактуальніших проблем** сучасної освіти, на часі головне – визначення шляхів та стратегії змін.

ППО як найкраще організована ланка післядипломної освіти (ПО), але і як така, що потребує найшвидших реформ, набуває особливого значення. Тому вона у наш час зазнає кардинальних змін, стає об’єктом досліджень науковців та впровадження інновацій.

Система післядипломної педагогічної освіти розглядається у працях В. Бондаря, Г. Ващенко, І. Жерносека, С. Крисюка, В. Лугового, Л. Прокопенко, П. Худоминського та ін.; питання реформування ППО висвітлюються такими науковцями, як Л. Даниленко, Н. Клокар, В. Кремень, І. Кузьмінський, В. Мельник, В. Олійник, Л. Покроєва, Н. Протасова, М. Романенко, З. Рябова, В. Семиченко, Т. Сорочан та ін.

Відзначимо, що вітчизняні науковці, зокрема Л. Покроєва, наголошують, що в даний час реформування освіти України вийшло на новий етап, що отримав визначення «модернізації». Питанню модернізації ППО присвячено чимало розробок, але наразі **метою нашої статті** є аналіз основних напрямів даного процесу, що пропонуються науковцями, та обґрунтування необхідності ефективного впровадження дистанційної форми навчання у систему підвищення кваліфікації педагогів.

Основною ланкою системи освіти України, що забезпечуватиме її безперервність, має стати післядипломна освіта. Суть ПО визначено Законом України “Про вищу освіту” (ст.10): “Післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду”.

Післядипломна педагогічна освіта є однією з найбільш чітко та структурно організованих гілок ПО. Вона визначається статтею 47 Закону України «Про освіту» як спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної

підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду.

Провідні вітчизняні науковці у галузі педагогіки стверджують, що післядипломна педагогічна освіта має стати основою формування системи безперервної освіти протягом усього життя для кожного педагога. Створення системи безперервної ППО вимагає її виходу за межі інституційної обмеженості й інтеграції в освітній процес, який здійснюється в навчальних закладах усіх рівнів [12].

Погоджуємося з В. Пуцовим, що для можливості ретельного дослідження, проектування реформ у системі ППО та їх кінцевих результатів, перш за все, важливо усвідомити і досягнути загальну мету післядипломної освіти: збагачення професійної і загальної культури педагога, що включає його особисті інтереси, потреби, професійні якості, можливості адаптуватися та ефективно діяти в динамічних умовах сучасного життя.

А. Кузьмінський зазначає, що ефективність реформування системи ППО може бути високою за умов дотримання таких положень:

- плановість, узгодженість функціонування усіх ланок і рівнів системи підвищення кваліфікації педагогів;
- обов'язковість, системність і неперервність підвищення кваліфікації протягом усієї педагогічної діяльності;
- науковість змісту підвищення кваліфікації з урахуванням перспектив розвитку освіти, оперативної інформації про досягнення науки і передового досвіду;
- єдність теорії і практики;
- урахування індивідуальних потреб і інтересів особистості, рівня підготовленості та умов роботи педагога;
- активність і самостійність педагогів, керівників навчальних закладів у процесі підвищення кваліфікації;
- матеріальна і моральна зацікавленість педагога у професійному зростанні.

Акцентуємо увагу на думці В. Семиченко, що позитивні зрушення в системі ППО можливі лише за умови визначення таких стратегічних напрямів змін, як:

- методологічний – потребують змін методологічні засади ППО, необхідне вивчення світового досвіду та доцільність його впровадження в освітній простір України;
- цільовий – зміна орієнтирів навчання на соціокультурні, особистісно-розвивальні. А це, у свою чергу, потребує відповідної навчальної роботи з кадровим складом ЗППО;
- теоретичний – аналіз та вивчення психолого-педагогічних основ андрагогіки;
- концептуальний – зміна концептуальних основ навчання фахівців, особливо керівних кадрів освіти;

- змістовний – вимога оперативного реагування на зміни у соціальному та суспільному житті країни та внесення відповідних змін до змісту навчання;
- технологічний – створення нових технік, методик та систем навчання дорослих.

Приймаючи до уваги дослідження Л. Даниленко, Л. Набоки та інших науковців щодо ролі змісту освіти в процесі переходу держави на модель інноваційного розвитку, відзначаємо зміну змісту освіти одним із головних шляхів модернізації ППО. Змін потребують мотиваційні, розвивальні аспекти у ППО, що помітно відстають від знанневих. Вихід вбачаємо у побудові моделі змісту навчання, що охоплює такі його складові: гуманітарну, професійну та діагностико-прогностичну, враховує зміни в освітній політиці, орієнтована на особистість учителя.

Модернізований зміст ППО повинен забезпечувати педагога сучасними знаннями з філософії освіти, історії, психології, соціології, української мови, правознавства та ін., тобто створювати умови для розвитку особистості вчителя, який може осмислити свій досвід, мати мотивацію до вдосконалення власної професійної діяльності, здатний реалізовувати функцію самооцінки та відповідальності. І однією із суттєвих особливостей сучасної освіти ми бачимо можливість для педагога обирати і впливати на складові змісту ППО.

Одним із найважливіших напрямів модернізації ППО вважаємо її інформатизацію. Процеси інформатизації у вітчизняній освіті інтенсивними темпами здійснюються з початку 2000-х років: це і забезпечення навчальних закладів комп'ютерною технікою, і створення програмного забезпечення навчального призначення, доступ до інформаційних ресурсів Інтернету та інших навчально-інформаційних мереж, інформатизація документообігу та процесу адміністрування навчального закладу, управління освіти тощо. Наразі система освіти взагалі і ППО зокрема повинна передусім здійснювати координуючі функції щодо реалізації потенціалу інформатизації в діяльності навчальних закладів. Адже можна зробити висновок, що потужності, наприклад, інтернет-технологій, не реалізуються повноцінно у навчальному процесі освітніх закладів.

Із питанням інформатизації, створення та використання нових технік, методик, систем навчання в ППО пов'язаний безпосередньо об'єкт нашого дослідження — дистанційне навчання. М. Романенко відзначає, що найважливіший механізм реалізації системою післядипломної освіти своїх глобальних функцій як неперервної системи освіти пов'язаний із проблемами інформатизації. Генеральним практичним напрямом виконання цього завдання науковець вважає впровадження дистанційних форм навчання та інформатизацію післядипломної освіти. Погоджуємося, що розвиток дистанційної освіти визначає майбутнє системи післядипломної освіти, і дистанційна форма навчання має стати провідною формою навчання в ППО.

В. Олійник пояснює повномасштабне впровадження технологій дистанційного навчання у підвищення кваліфікації педагогічних працівників здатністю забезпечити більш високий рівень післядипломної педагогічної освіти, а також низкою таких факторів: забезпечується реальна, а не

декларована неперервність післядипломної педагогічної освіти; з'являється можливість у міжкурсовий період задовольняти інтереси та запити педагогічних працівників у змістовній інформації (блоки, модулі на web-сайтах) та оперативно інформувати їх щодо нових розробок та передового педагогічного досвіду.

Інформатизація в системі ППО та впровадження елементів дистанційного навчання уже дали певні позитивні результати. Так, посилилася особистісна орієнтація ППО за рахунок можливості побудови більш індивідуалізованого за змістовим наповненням підвищення кваліфікації. А у традиційному очному навчанні підвищився рівень та якість наочності лекцій, семінарів, практичних занять за рахунок включення в них елементів дистанційного навчання.

Також посилилася творча складова процесу навчання завдяки використанню слухачами телекомунікаційних мереж, у тому числі й Інтернету, для пошуку та добору професійної інформації, її аналізу та зіставлення, можливості розміщення на web-сайтах власних розробок та ін.

На основі організованих у системі ППО інтернет-форумів, системи відеоконференцзв'язку посилюються та активніше використовуються комунікації між регіональними інститутами ППО та слухачами курсів підвищення кваліфікації, що, в свою чергу, дозволяє забезпечити оперативний зворотний зв'язок між суб'єктами комунікацій, обмінюватися досвідом, проводити масштабні заходи із залученням іноземних науковців тощо. Також з'являються реальні можливості контролю за роботою слухачів, надання їм кваліфікованої допомоги як під час процесу підвищення кваліфікації, так і поза його межами. Використання модульних підходів у дистанційному навчанні підвищує якість організаційної роботи, результативність засвоєння слухачами навчального матеріалу.

Отже, система післядипломної педагогічної освіти із повномасштабним дистанційним навчанням значно відрізняється від існуючої за рівнем і якістю навчання. Вона набуває рис системи відкритої освіти. З цієї точки зору, впровадження дистанційного навчання в післядипломну педагогічну освіту не тільки доцільне, а й необхідне, бо воно виконує роль рушійної сили розвитку.

На сьогоднішній день усі заклади системи ППО впроваджують дистанційну форму навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників: використовується поєднання очно-дистанційна чи очно-заочно-дистанційна форма навчання. Але стверджувати про створення повноцінно функціонуючої системи дистанційної освіти в ППО ще зарано. Потребують суттєвих змін усі складові системи дистанційної освіти: кадрове, навчально-методичне, системотехнічне, адміністративно-організаційне, нормативно-правове забезпечення та ін.

Ефективне та повномасштабне впровадження дистанційної форми навчання у систему підвищення кваліфікації педагогів вважаємо невід'ємною частиною загального процесу модернізації післядипломної педагогічної освіти, реалізація якого потребує консолідації зусиль усіх ланок системи освіти, залучення провідного вітчизняного наукового потенціалу, апробації та

адаптації позитивного світового досвіду до реалій української системи ППО, фінансової підтримки з боку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 квітня 2009 р., Черкаси) / гол. ред. А.І.Кузьмінський; Черкас. нац. ун-т ім. Б.Хмельницького; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України; Ульянов. ін-т підвищ. кваліфікації і перепідготов. працівників освіти. – Черкаси, 2009. – 212 с.
2. Даниленко Л. Зміст післядипломної освіти в інноваційному полі перетворень / Л. Даниленко, В. Паламарчук // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 1. – С. 16-21.
3. Даниленко Л. Модернізація системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах її інноваційного розвитку / Л. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні. – 2009. – № 2. – С. 22-25.
4. Крисюк С. Післядипломна освіта педагогічних кадрів: реалії і перспективи / С. Крисюк // Освіта і управління. – 1997. – Т. 1. – № 1. – С. 85-92.
5. Кузьмінський А. І. Післядипломна педагогічна освіта: теорія і практика / А. І. Кузьмінський. – Черкаси : ЧДУ, 2002. – 288 с.
6. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Енциклопедичне видання : навчально-методичний посібник / В. М. Кухаренко. – К. : Комп'ютер, 2007. – 128 с.
7. Набока Л. Яким бути педагогу ХХІ століття? / Л. Набока // Управління освітою. – 2001. – № 15. – С. 2-3.
8. Наукові засади розроблення прогностичної моделі розвитку післядипломної освіти в Україні / В. Олійник, В. Семиченко, Л. Пуховська, Л. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 1. – С. 18-23.
9. Покроєва Л. Умови активізації переходу до створення системи безперервної післядипломної педагогічної освіти / Л. Покроєва // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 2. – С. 54-56.
10. Пуховська Л. Кількісні та якісні характеристики післядипломної педагогічної освіти у контексті завдань проекту "Рівний доступ до якісної освіти в Україні" / Л. Пуховська // Післядипломна освіта в Україні. – 2006. – №1. – С. 3-8.
11. Пуцов В. Що далі? Післядипломна освіта – складна, відкрита і динамічна система / В. Пуцов // Управління освітою. – 2002. – № 6 (30). – С. 9-12.
12. Романенко М. І. Післядипломна педагогічна освіта в контексті процесів формування глобальної освіти / М. І. Романенко, Б. В. Братаніч // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. – К., 2005. – Вип. 2. – С. 41-55.
13. Сорочан Т. Актуальні проблеми післядипломної педагогічної освіти у вимірі сьогодення / Т. Сорочан // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – № 1. – С. 13-16.

Дата надходження до редакції: 16.11.2012 р.